

Malakológiai útravaló Pócs Tamástól

Varga A.
Mátra Múzeum, Gyöngyös

Rendkívül érdekes a sors, és talán a véletlen, ami meghatározhatja valakinek az életútját, munkásságának alakulását. Pócs Tamással való ismeretségem közel negyven évre nyúlik vissza. Néhány kiragadott epizóddal, nagyon is szubjektíven, szeretném felvillantani ezt a négy évtizedet. Ezek az aprócska események talán megférnek szerényen meghúzódom a nagy dolgok mellett. Én úgy érzem, számomra mégis sokat jelentettek, és nagyban hatottak életpályám alakulására, amiért mindig nagyon hálás leszek. Gyakran a felidézett történetek egyes szám első személyben mesélődnek, de minden esetben Pócs Tamás értékes és hasznos útravalóival zárulnak, amire ha sikerült ráéreznünk és megfogadnunk, életünk során csak a hasznunkra válhatott.

Pontosan a hónapra és a napra már nem emlékszem, de 1963-ban történt — negyedikes gimnazista voltam —, amikor az egyik napilap hírvivőjében az alábbiakat olvastam: Dr. Pócs Tamás tudományos kutató hazatért vietnami gyűjtőútjáról. Több ezer herbáriumi tétellel, sok ezer rovarral és csigával gyarapította a Természettudományi Múzeum gyűjteményét. Ez az aprócska híradás ma is ott lapul valahol régi papírjaim, jegyzeteim között. 1964-ben, amikor az Egri Tanárképző Főiskola nappali tagozatára felvételiztem, a Növénytani Tanszék egyik aijtáján megpillantottam: Dr. Pócs Tamás, tanszékvezető. Többször elsétáltam az aijtó előtt, hátha megláthatom a kutatót, aki megjárta a trópusokat, és ott gyűjthetett. Ezek a legkorábbi emlékeim, akkor még nem is mertem gondolni, mennyi segítséget fogok kapni tőle az elkövetkező évek során.

Mint vidéki gimnazistát, minden érdekelt, ami az élő vagy az élettelen természettel kapcsolatos. Kőzeteken, ásványokon és fossziliákon kívül rovarokat és csigaházakat gyűjtöttem. A főiskolai évek mintegy vízváltóként a puhatestűek vizsgálata felé irányították figyelmemet. Az az érdekes, talán én lehettem az egyetlen hallgató, aki a növénytani tanszéken zoológiával foglalkozhatott. Itt figyelt fel az érdeklődési területemre Pócs Tamás. Elmondta, Ő is tanulmányozta korábban a csigákat. Néhány nap múlva már kezemben tarthattam megjelent dolgozatait (AGÓCSY, P. & PÓCS, T. (1960): Data to the Mollusk fauna of Hungary. *Annls Hist.-Nat. Mus. Natn. Hung.* 52: 437—

445.; AGÓCSY, P. & PÓCS, T. (1961): *Alopi* *soosiana* n. sp. (Mollusca, Gastropoda). *Annls Hist.-Nat. Mus. Natn. Hung.* 53: 533—536.; PÓCS, T. & KÁROLYI, Á. (1961): The occurrence of the *Helicigona (Campylea) illyrica* Stabile in Hungary (Mollusca, Gastropoda). *Annls Hist.-Nat. Mus. Natn. Hung.* 53: 531—532.).

Ezt követően felgyorsultak az események. Egy-két mondatos információi mindig valami újra irányították figyelmemet. Egy alkalommal említette: Szarvaskő É-i oldalán, a *Saxifraga aizonos* sziklagyepeiben egy ritka orsócsigát, *Balea perversa*-t gyűjtött. Útmutatásai alapján tizennégyszer kerestem fel és vizsgáltam át minden lehetséges pontot. Az utolsó alkalom meghozta az eredményt: végre megtaláltam a faj egy népes populációját a csúcsi rész D-i oldalán. Megtanított a kitartó és az odafigyelő gyűjtés metodikájára.

Hatalmas ismeretanyagával a legváratlanabb helyzetekben is meg tudta diákjait lepni. 1966-ban a Mecsekben voltunk terepgyakorlaton. A Jakabhegyen egy nagytermetű fekete-sárga színezetű szitakötőt fogtam. Tamás ezt meglátva azonnal elmondta róla a legfontosabbakat: ez egy *Cordulegaster* faj, ami elég ritka Magyarországon. (Évekkel később tudtam meg, szitakötőkkel is foglalkozott.)

Élénken emlékszem a következő esetre. Ez egy másik terepgyakorlaton történt, az Alacsony Tátrának azon a részén, ahol az öskőzet és a mészkő találkozik. Megálltunk egy rövid ebédszünetre. Az étel elfogyasztása után nekem megmaradt a kenyér sarka, amit szépen egy szikla mellé letettem, milyen jó lesz a rovaroknak. Indulás előtt Tamás végignézte a területet, meglátta és felvette a kenyeret, megállított minket, majd így szólt: tanuljuk meg, a hegyek között soha ne dobjuk el az ételt, mert nem tudhatjuk nem kerülünk-e olyan helyzetbe, hogy szükség lehet rá. Több mint harminc év telt el, de akkor ezt a leckét jól megtanultam, és mind a mai napig meg is tartottam.

Mint diákok egy alkalommal segédkeztünk irodájának átrendezésében. A munka befejezése után megkínált minket egy különlegességgel, vietnami zöld teával, amit 1963-as útjáról hozott haza. Ez 1965 körül lehetett. Elmondta, ez egy nem mindennapi ital, amit Vietnamban keserűen fogyasztanak. Kóstolgatva szorongattuk a poharat. Valami miatt el kellett hagynia a szobát. Cimmer Sarolta (évek múlva a felesége) volt közöttünk a legbátrabb: ez olyan erős és keserű, nem lehet meginni felkiáltással a maradékot kiöntötte. Mi azonnal, nagy egyetértéssel, követtük a példáját. Amikor visszajött az irodájába, finom volt, mondogattuk. Hosszú időnek kellett eltelnie, hogy most az igazságra fény derülhessen.

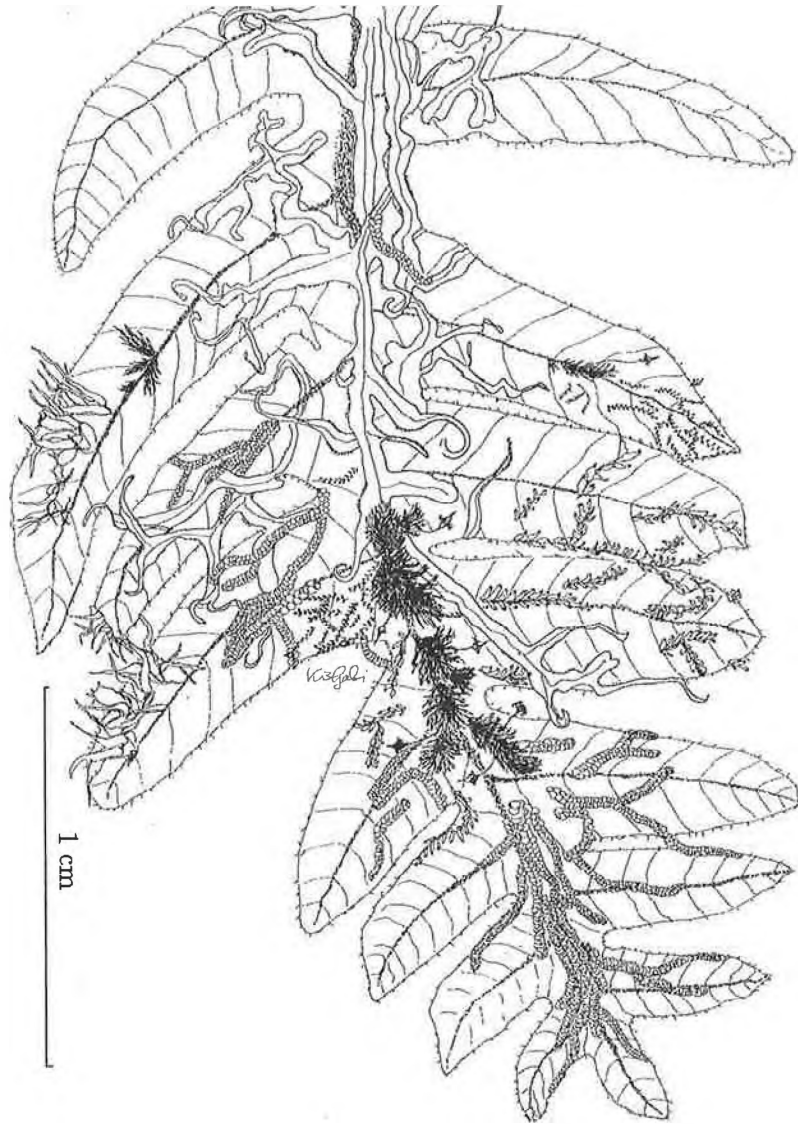
Hogy lettem „csigász”, hogyan ismerkedtem meg a MTM kutatóival, ezt is Tamásnak köszönhetem. Ő a korábbi években együtt dolgozott dr. Agócsy Pállal, a malakológiai gyűjtemény vezetőjével, s megbeszélte vele, legyen a

védőszárnyai alá. Így indult az ismeretségem az állattári kutatókkal, s ha nem is közvetlenül, de Tamás segített hozzá, hogy megismerkedjek Pintér Lászlóval, Közép-Európa egyik legnagyobb nevű malakológusával, akivel így egy életre szóló baráti és szakmai kapcsolatba kerülhettem.

Hogyan történt a tanár-diák viszony átalakulása. 1968 nyarán találkoztunk meg Brassóban, a Fekete templom mellett, déli 12 órára. Szekeres Miklós barátommal mi a Bucsecsból jöttünk, ahol a Déli-Kárpátok endemikus csigái, az Alopiaiak után kutattunk. Tamás elővett egy kis üveg italt: „most már kollegák lettünk”, és felajánlotta, tegezzük. Még aznap elindultunk a Fogarasi-havasok felé, ahol néhány nap múlva addigi életem legnagyobb kalandja esett meg velem. Javaslatára a Bilea menedékházhoz egy kevéssé járt úton, a Kis-Árpás-völgyön keresztül kívántunk feljutni. Útközben buzgón kerestünk egy apró termetű mohát, ami kicsiny talajüregekben él, és fluoreszkál. Este a szállásunkon Tamás kiemelte, a nap legnagyobb eredménye ennek a mohának a megtalálása volt. Mint megtaláló, büszke voltam magamra, pedig rám illehetett a közmondás: „vaktyúk is talál szemet”. A rossz időjárás miatt utunkat meg kellett szakítani, egy elhagyott erdészlakban húztuk meg magunkat. Kétnapos eső után végre délután neki tudtunk vágni a gerinc megmászásának. Minden könnyen és simán ment, de közvetlenül a Negoj csúcsa előtt egy függőlegesnek tűnő, omladozó falon kellett felmászunk. Tamás ment előre mindenféle sziklamászó kellék nélkül, nagy küszködéssel és még nagyobb félelemmel mi is feljutottunk neki köszönhetően a sziklafalon. Közben az egyik hátizsák minden tartalmával lezuhant, és eltűnt a szemünk elől. Mire elértük a Negoj csúcsát ránk esteledett. Egy szikla takarásában húzódtunk meg, tanácsára hajnalig ébresztgettük egymást, nehogy valaki elaludjon, mert bizony nagyon hideg volt. Itt tanultam meg: vész helyzetben ismerhetjük meg igazán egymást, és természetesen saját magunkat is.

Eddig tartottak a tágabb értelemben vett diákéveim emlékképei. Később, amikor egy-egy külföldi útjáról hazatért, mindig hozott magával csigákat. Ezek között voltak érdekességek, ritkaságok, és elég gyakran a tudományra nézve új fajok is. Ezek közül néhány — nagyrabecsülésünk jeléül — az ő nevét viseli: *Phaedusa pocsi*: Szekeres 1969, *Dioryx pocsi*: Varga 1972, *Maizania (Maizania) pocsi*: Varga 1976.

Kedves Tamás, a távoli emléknymok útravalóinak felidézése után fogadj el tőlem egy apró ajándékot, amit 70. születésnapodra szeretnék átnyújtani: egy új csigafaj Vietnamból, az *Elma pocsi* n. sp.

Epiphyllous bryophytes
Réunion
Coll.: G. Kis 9618 (EGR)